

SELEJTEZÉSI ARÁNY: HOGY NÉZ KI ÖNNÉL?

Dr. Dégen László
Dr. Monostori Attila
Állattenyésztési Teljesítményvizsgáló Kft.

Az eddigi hazai felmérések azt mutatják, hogy meglehetősen kevés tehenet lehet tenyésztési céllal az állományból leselejtezni, így a szelekciós nyomás a genetikai előrehaladás érdekében meglehetősen alacsony (Ozsvári L. 2004). A kényszerből végzett vagy biológiai okokra visszavezethető selejtezésre a rossz állategészségügy vagy menedzsment miatt kerül sor, különösen a tranzíciós időszakban. A selejtezési százalékkal jól mérhető, hogy a telep milyen jól teljesít. A selejtezési százalék egyetlen számként használva kissé félrevezető lehet a teljesítmény mérésében, mert nem jelzi, hogy miért vagy mikor selejtezték a teheneket. Ahhoz, hogy megértsük, a selejtezés valójában hogyan működik, fel kell mérnünk és meg kell értenünk a tehenek selejtezésének okait, valamint a tehenek selejtezési idejét (Lunak M. 2020).

Michal Lunak (<https://extension.psu.edu/cull-rates-how-is-your-farm-doing>) PennState Extension cikke alapján nézzük meg, milyen előnyökkel jár, ha a kényszerből végzett selejtezéseinket csökkenteni tudjuk.

A selejtezések oka 2 kategóriába sorolható: egyéni döntésen alapuló szelekciós célzattal, és a kényszerből történő selejtezés. Az önként végzett selejtezések nagy százaléka szükséges a profit maximalizálásához.

A kényszerből vagy biológiai okokra visszavezethető selejtezés. Ide tartozik a reprodukciós probléma, a tőgyegészségügyi probléma, lábproblémák, sérülések, betegség vagy elhullás okozta selejtezés. Ezek menedzsment eredetű problémák, amiket minimalizálni kell. A nagyszámú kényszerből végzett selejtezés a nyereségesség rovására történik. Különös figyelmet igényel a nagy elhullás a veszteség miatt, és bármilyen selejt állatból származó bevétel és a selejtezés időzítése. A laktáció elején történő selejtezés, a laktáció 60. napjánál korábban jelenti a legnagyobb veszteséget. Deshow és Goodling (2008) pozitív korrelációt talált az elhullási százalék és a 60. laktációs naphal korábbi selejtezés között. A kényszerből történő selejtezések számának csökkentése lehetőség a nyereség növelésére.

Átlagos selejtezési arány

Az USDA/NAHMS Health and Management Practices on US Dairy Operations 2018-ban közzétett adatai alapján az átlagos selejtezési százalék az USA északkeleti régiójában 31,4%-os volt. A tejelő tehenészetekben plusz 6,2% elhullással összesen a tehenek 37,6%-a lett kivonva a termelésből egy év alatt. Ez a selejtezési százalék megegyezett a DRMS riporttal, amit 2570 pennsylvaniai állomány alapján készítettek, ahol 37,2% -os selejtezést találtak az elhullással együtt.

Az egyéni döntésen alapuló, szelekciós célzattal végzett selejtezés kompromisszumos döntés, 26,8% az összes selejtezésre vonatkoztatva. Az önkéntes döntésen alapuló selejtezések döntő oka a gyenge termelés (18,3%). Csak a tehenek 4,6%-át adták el állomány-utánpótlás miatt.

A kényszerből végzett selejtezés 73,2% volt az összes selejtezésen belül. A termékletlenségre volt visszavezethető a selejtezések legnagyobb egyedüli oka, ami 23,3%. Állategészségügyi problémára, úgymint tőgygyulladás, lábproblémák, méhgyulladás, oltógyomor-helyzetváltozás, légzőszervi problémák és sérülések, majdnem 40%-ot tettek ki a biológiai okokra visszavezethető selejtezésen belül.

Az elhullási százalék 6,2% volt a USA északkeleti régiójában és ennek több, mint a fele (54,5%) elhullott a laktációja korai szakaszában az 50. laktációs napja előtt (USDA/NAHMS, Dairy 2014).

A „selejtezés” szónak rossz hangulati jelentése van, de amikor a selejtezési stratégia a szelekciós döntésen van a biológiai selejtezéssel szemben, akkor a selejtezésnek pozitív hatása van a tejelő állomány teljesítményére. Az egyéni döntésen alapuló selejtezés egy pozitív döntés, amikor egy átlag alatti tejtermelésű tehenet szelek-

tálunk az állományból, és egy egészséges, genetikailag azt felülmúló üszővel pótoljuk. A nem kényszerből végzett selejtezés gazdaságos még akkor is, ha ez az összes selejtezést növeli. Meg kell jegyezni, hogy azoknál az állományoknál, amelyeknél a kényszerből végzett selejtezés nagyobb, mint 40% az első laktációsoknál, akkor feláldozzuk a nagyobb tejtermelést, mert az első laktációs tehenek jellemzően kevesebb tejet termelnek, mint a többször ellett tehenek.

1. táblázat Selejtezési okok a tejelő szarvasmarha állományban

Selejtezés oka	Selejtezési % (százalék+/-SE)
Egyéni döntésen (szelekción) alapuló selejtezés	
Gyenge termelés	18.3 +/-2.2
Állomány-utánpótlás	4.6 +/-1.3
Agresszív természet	0.7 +/-0.2
Egyéb	3.2 +/-0.8
Kényszerből történő selejtezés	
Termékletlenség	23.3 +/-1.8
Masztitisz	18.6 +/-1.3
Lábprobléma	9.1 +/-0.7
Sérülés	3.5 +/-0.7
Légzőszervi probléma	2.4 +/-0.3
Méhgyulladás	2.2 +/-0.7
Oltógyomor HV	2.0 +/-0.2
Egyéb*	12.1
Elhullás	6.2 +/-0.5

* Magában foglalja az okokat és az elhullást, amely kevesebb, mint két százalék volt.

Az elhullás vagy az állategészségügyi problémák miatt kiselejtezett állatok más szituációt jelentenek. A kényszerből végzett selejtezés, ami állategészségügyi okokra vezethető vissza, vagy elhullás miatti profitvesztést jelent a tejelő telepnek. Ezért minden vezető legfőbb érdeke az adatok folyamatos figyelemmel kísérése és a kényszerből végzett selejtezés olyan kis szinten történő tartása, amilyen szinten csak lehet.

A kényszerből végzett selejtezések csökkentésének előnyei

Gazdasági előnnyel járhat a kevés kényszerből végzett selejtezés. A gazdasági előny a termelés hatékonyságából, az alacsonyabb költségekből és növekvő bevételekből származik. Leggyakrabban úgy lehet elérni a kicsi kényszerből végzett selejtezést, hogy olyan menedzsment praktikákat alkalmazunk, amelyekkel kontroll alatt tarthatjuk az állatok környezetét.

- **Kevesebb üszöre van szükség az állomány létszámának fenntartásához** – a kényszerből kevesebb kisselejtezt tehén pótlására kevesebb üszöre van szükség. Ennek eredményeként több üsző értékesítésére vagy szelekciójára van lehetőség. A kényszerből végzett selejtezés növeli az állomány-utánpótlás költségét, limitálja az önként végzett selejtezést, és az állományban tartja a kevésbé gazdaságosan termelő teheneket (Rushen J., 2013).
- **Kevesebb az állategészségügyi költség** – a betegség megelőzése mindig olcsóbb, mint a már kialakult betegség kezelésének költsége. Az istállót tisztán és szárazon tartani, követni a megfelelő fejési technológiát kisebb költséggel jár, mint a tőgyfertőzések kezelése. Egy klinikai tőgybetegség becsült költsége első laktációs tehen esetében 325 USD, a többször ellett tehen esetében 426 USD-ba kerül (Liang D., 2017). A tiszta környezet és a jó elhelyezési gyakorlat a kulcs.
- **A tehenek tovább maradnak termelésben** – 3 laktáció után térül meg a termelőknek az üsző-

nevelés költsége (kb. 2000 USD), de az átlagos produktív élethossz 2,7 laktáció (Zilstra J., 2016). Ugyanakkor az összes tehen 50%-a az első két laktációjában selejtezésre kerül (USDA/NAHMS 2018).

- **Az egészséges tehen több bevételt termel** – sok betegséggel kezelt tehen negatív hatással van a termelésre. Egy klinikai kezelése a magzatburok-visszamaradásnak vagy oltógyomor-helyzet-változásnak 130 USD, és további 280 USD veszteséget okoz a tejtermelésben. A betegséggel érintett tehenek a jövőben szintén kevesebbet fognak termelni. (Liang D., 2017; de Vries A., 2013)
- **A selejtezés időzítése** – az adatok azt mutatják, hogy a tehenek nagy számban selejteződnek ki a laktáció első 60 napjában metabolikus problémák következtében vagy sérülés miatt. Érdemes lenne átvizsgálni a frissfejős tehenek programját. (Nennich T.D., 2006; de Vries A., 2006; Dechow C. D.; Goodling R.C., 2008).

A kényszerből biológiai okokra visszavezethető selejtezés költséges az állományra vetítve, csökkentheti a bevételt és növeli az üszőnevelés költségét. Annak elemzése, hogy a tehenek milyen ok miatt kerültek selejtezésre, segít a menedzsmentnek rávilágítani arra, min kell javítania. Gyakran az egyszerű változtatások a menedzsment gyakorlatban segítenek csökkenteni a kényszerből történő selejtezések számát, és javítja a nyereségességet.

